

BOLALIK DAVRLARI VA ULARNING XUSUSIYATLARI

ФИО автора: Ganiyeva Hilola Shahobiddin qizi

Учебное заведение (населенный пункт): *Farg'ona Jamoat Salomatligi Tibbiyot
Instituti Davolash ishi 3-bosqich 67-guruh talabasi*

ФИО автора: Omonjonova Zilola Ma'rufali qizi

Учебное заведение (населенный пункт): *Farg'ona Jamoat Salomatligi Tibbiyot
Instituti Davolash ishi 3-bosqich 19-guruh talabasi*

Annotatsiya: *Bolani o'sish va rivojlanishiga ta'sir qiluvchi omillar. Bolani o'sishi va rivojlanishi haqida to'liq ma'lumotga ega bo'lish uchun genetik va tashqi muhit omillariga e'tibor qilinadi. Genetik omillar. Bola o'sishiga ta'sir etuvchi genetik omillarga millati, jinsi, kelib chiqishi va boshqalar kiradi.*

Kalit so'zlar: *Bola, o'smirlik, organizm, chaqaloq.*

Ko'pchilikka ma'lumki, bolaning tana tuzilishi ota-onasining tana tuzilishiga o'xshash bo'ladi. O'smirlik davrdan tashqari, o'g'il bolalar tana tuzilishi qizlarnikidan yirikroq bo'ladi. Bugungi kunda biz o'tgan davrlarga nisbatan o'zimizda ekologik oqibatlarini, turli xil zararli omillarni dunyo miqyosida tarqalganini (pestitsidlar, nitratlar, radiatsiya kundalik va ishlab chiqarish kimyosi va boshqa ifloslantiruvchi moddalar va dorilar) ko'ramiz. Chernobil AES dagi avariya tufayli keyingi yillarda ionlovchi nurlar ta'sir kuchi ko'payib ketdi. Ona homiladorlik davrida nurlar ta'siri (rentgen nurlari, quyoshda ortiqcha yurish) bundan tashqari qarindoshlar o'rtasidagi nikoh ham genlar mutatsiyasiga sabab bo'ladi. Tashqi muhit omillari. Birinchi o'rinda o'sish oziqlanishga bog'liq. Organizmda rivojlanish uchun zarur bo'lgan oziq moddalarini, ya'ni oqsil, yog', uglevodlar, mineral tuzlar va vitaminlarni yetarlicha to'liq kompleksi bo'lishi zarur. Vitaminlar va mineral moddalarni yetarli iste'mol qilmasligi natijasida, boshqacha qilib aytganda mikro va makro elementlar yetishmasligi, o'sish va rivojlanishda o'zgarishlarga olib keladi. Masalan: Vitamin A yetishmasligi immun faoliyatini susayishiga va o'sishdan orqada qolishga sabab bo'ladi. Aqliy rivojlanishdan orqada qolish, yomon o'zlashtirish, ish faoliyati va reproduktivlikni susayishi temir va yod yetishmasligiga bog'liq. Bu 3 ta mikroelementni yetishmasligiga O'zbekistonda katta ahamiyat beriladi. Bola hayotining ko'nikmalari va oilaviy ahvoli. Ma'lum darajada bolalarni o'sishiga parvarish sifati jismoniy zo'riqish, uyqu davomiyligi, ruhiy holati, atrof-muhit ta'sir qiladi. Bola o'sishdan orqada qoladi, haddan ortiq jismoniy zo'riqish bo'lganda yoki yetarlicha jismoniy zo'riqish bo'lmaganida. Sakrashlar va sakrash o'yinlari (voleybol, basketbol, tennis, bezbol) o'yinlari o'sishni kuchaytiradi uyqu vaqtida bola intensiv o'sadi. Bundan xulosa shuki, agar bola uyquga to'y masa yoki erta turishga majbur bo'lsa, bu bola o'sishiga yomon ta'sir qiladi. Olimlar shuni isbotladilarki, bolaga bo'lgan mehrmuhabbati

kamayganda bola o'sishi sustlashadi. Bola quvnoq va baxtli sharoitda, qachonki o'zini himoyalangan va xavfsiz deb hisoblaganda yaxshi o'sadi va qarama-qarshi holatlar ruhiy zo'riqishlar, tushkunlikka tushish, xavfsirash, himoyasizlik, oilada ota-ona mehr-muhabbatining yetishmasligi, bola o'sishning susayishiga sabab bo'ladi. Bolani o'sishi va rivojlanishi ruhiy qiyin holatlarda sustlashadi. Bu holat bola bog'cha yoki maktabga qiyinchilik bilan ko'nikayotganda yoki maktabdan tashqari katta zo'riqishlarda, bola xohlagan mashg'uloti bilan shug'ullana olmaganda yuzaga keladi. Unga yana maktabdagi omadsizliklar, oiladagi kelishmovchiliklar, ayniqsa ota-onasi «surunkali janjallar» holatida bo'lsa, bularning hammasi bolaning o'sishi va rivojlanishiga salbiy ta'sir qiladi. Ijtimoiy omillar. Oiladan tashqari do'stona munosabatlar, o'qituvchilar o'quvchilar bilan munosabat, jamoadagi faoliyat, ijtimoiy iqtisodiy holati, bularni hammasi bola o'sish va rivojlanishiga ta'sir qiladi. Bolalik davrlari Homila ichi rivojlanish etaplari. Homila ichi rivojlanishi tuxum hujayralar urug'lanish vaqtidan to bola tug'ilguncha bo'lgan davrni, ya'ni 38-40 haftani o'z ichiga oladi. Urug'lanish davridan to 2 haftagacha bo'lgan davr hujayra rivojlanish fazasi deyiladi. 2-9 haftagacha embrional rivojlanish fazasi, bu davrda homila shakllanadi. 9 haftadan to tug'ilguncha bo'lgan davr yo'ldosh rivojlanish fazasi deyiladi. Bu davrni o'ziga xos xususiyati ona organizmi hisobiga homila oziqlanadi va tez o'sadi. Ona qornidan tashqari rivojlanish etaplari. – chaqaloqlik davri tug'ilgandan 4 haftagacha; – 4 haftadan 1 yoshgacha ko'krak davri; – erta yosh (bog'cha davri) 1-3 yoshgacha; – maktabgacha bo'lgan davr 3-6 yoshgacha; – kichik maktab davri 7-11 yoshgacha; – katta maktab davri 12-18 yoshgacha.

Chaqaloqlik davri erta va kech neonatal davrlarga bo'linadi. Erta neonatal davr bola kindigi boylangan vaqtdan boshlanib, bola hayotining yettinchi kunigacha davom etadi. Bu davrda bola tashqi muhit sharoitlariga moslashadi. O'pkalar, kichik qon aylanish doirasi, termoregulatsiya ishlashni boshlaydi. Bola enteral oziqlanishga o'tadi. Bola hayotining 1 chi haftasida chegaradosh holatlari yuzaga kelishi mumkin. Kech neonatal davr 8 chi kundan 28 kuchgacha davom etadi. Bu davrda tashqi muhitga moslashuv va markaziy nerv sistemasining intensiv rivojlanishi kuzatiladi. Yangi tug'ilgan chaqaloqlar septik va toksik septik holatlar tez rivojlanishga moyil bo'ladilar. Ko'krak yoshi intensiv modda almashuvi, jismoniy va ruhiy rivojlanishni tezligi bilan ifodalanadi. Bolada birinchi 3-4 oyda onadan o'tgan passiv immunitet saqlanib qoladi. Shuning uchun u qizamiq, skarlatina, qizilcha, suvchechak yuqumli kasalliklarga chidamli bo'ladi. Shu bilan birga 1 yoshgacha bo'lgan bolalar kamqonlik, raxit, gipotrofiya, oziqlanishni buzilishiga, shuningdek modda almashinuvining yengil buzilishiga, oshqozon ichak traktining nisbatan yetilmagani va patogen mikroorganizmlarga yuqori sezuvchanligiga moyilligi bilan ajralib turadilar. Bu davrda bolani to'g'ri rivojlanishi uchun ratsional ovqatlantirish va kun tartibini aniq rejalashtirish katta ahamiyatga ega. Bog'cha davrida bolalarda markaziy nerv sistemasining tez yetilishi, harakat ko'nikmalari mustahkamlanadi, nutq rivojlanadi. Tug'ma immunitetni

yoqolishi tufayli bolalar havo tomchi infeksiyalariga moyil bo'ladilar. Maktabgacha bo'lgan davrda turli a'zo va sistemalar faoliyati yanada yetilib nutqning keyingi shakllanishi yuzaga keladi. Tana va qo'l-oyoq mushaklar vazni ortadi. Skelet shakllanishi davom etadi, sut tishlarining doimiy tishlarga almashinuvi boshlanadi. Maktabgacha yoshdagi bolalar ko'proq o'tkir respirator kasalliklar va bolalar infeksiyalari bilan kasallanadilar. Baxtsiz hodisalar xavfi, kuyishlar, zaharlanishlar, ko'cha va transport jarohatlari ortib boradi.

Kichik maktab davrida mushak sistemasini massasi yanada ortadi. Skelet rivojlanishi yakunlanadi. Sut tishlari doimiy tishlar bilan to'liq almashinadi. Surunkali kasalliklar kelib chiqishi mumkin. Maktab va uydagi sistematik o'qishlar gigiyenik qonunlarga bo'ysunmaslik, ularning buzilishi qadqomatning o'zgarishiga va ko'rish faoliyatining buzilishiga olib keladi. Bu davrda o'limga va kasallikka olib keluvchi sabablarning yuqori foizi bu sportdan va maktabdagi jismoniy mashqlardan olingan jarohatlanishlarga to'g'ri keladi. Katta maktab davri ikkilamchi jinsiy belgilarning shakllanishi va jinsiy yetuklikni tugallanishi bilan yakunlanadi. Bu davrda jinsiy va ruhiy rivojlanish tugallanadi, endokrin tizim faoliyati qayta ko'riladi. Jinsiy bezlar faoliyati kuchayadi. Jinsiy yetilish muddati jinsga va individual xususiyatlarga bog'liq: qizlarda 12- 16 yoshda, o'g'il bolalarda kechroq 13-18 yoshda, qizlarda tana tuzilishi o'zgaradi, ko'krak bezlarining o'sishi, hayz ko'rish, qo'ltiq osti sohasida tuklarning paydo bo'lishi, o'g'il bolalarda tovushning dag'allashuvi, qovuq ustida, yuzda va qo'ltiq ostida tuklar paydo bo'lishi yuzaga keladi. Jinsiy yetilish davridan boshlab jinsiy a'zolar rivojlanish defektlari aniqlanadi, bular dismenorea, amenorea va boshqalar. Gormonlar o'zgarishlar hisobiga endokrin bezlar disfunktsiyasi va modda almashinuidagi siljishlar (gipertireoz, semirish) paydo bo'lishi mumkin. Androgenlar ajralishini kuchayishini yog' bezlarining faoliyatini kuchayishiga va yuzda, tanada toshmalar hosil bo'lishiga olib keladi. Nerv, endokrin, modda almashinuvining zo'riqib ishlashi natijasida surunkali kasalliklar zo'rayishi mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Маркова А.К. Формирование мотивация учения в школьном возрасте. Пособие для учителя. –М.: Просвещение, 1983 г. 96 с.
2. Маркова А.К., Матис Т.А., Орлов А.Б., Формирование мотивации учения: Кн. Для учителя. –М.: 1990 г. 192 с.
3. Маслоу А. Мотивация и личность.3-е. Изд. Пер. С англ. – Спб.: Питер, 2008. – 352 с.
4. Матюхина М.В. Мотивация учения младших школьников. –М.: 1984 г.
5. Немов Р.С. Общая психология: Краткий курс. – Спб.:Питер, 2008. 304 с.
6. Ochil S., Hoshimov K. , O'zbek pedagogikasi antologiyasi. 2-jild, -T.: "O'qituvchi" nashriyoti, 1999y. 478b.

7. Qosimova K., Fuzailov S., Ne'matova A. Ona tili. 2-sinf uchun darslik. –Т.: “Cholpon”. 2010-yil, 128 bet.

8. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии.-СПб.: питер, 1999 г.